SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI ZADAŃ

Z ZAKRESU WSPIERANIA RODZINY

ZA 2012 ROK

Tarnowskie Góry 2012r.

1. Podstawy prawne realizacji zadań - przyczyny zmian, oczekiwane efekty

Do 31.12.2011r. podstawy prawne opieki rodzicielskiej oraz umieszczania dziecka poza rodziną regulowała ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej oraz rozporządzenia do ustawy. Analiza praktyk, dane statystyczne oraz badania wskazywały na brak pożądanych efektów opieki nad dzieckiem i rodziną. Świadczył o tym wzrost wskaźnika dzieci umieszczanych poza rodziną. Negatywnie oceniona została również koncentracja działań wyłącznie na dziecku, a nie na rodzinie, oraz łatwość umieszczania dziecka w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych w sytuacjach, które winne być przesłanką do podjęcia pracy socjalnej i wsparcia środowiska. Kolejnym negatywnym zjawiskiem w praktyce realizacji opieki nad dzieckiem i rodziną był niedobór odpowiedniej liczby należycie przygotowanych niespokrewnionych z dzieckiem zawodowych rodzin zastępczych oraz pozorność pieczy zstępczej w przypadku wielu rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem. Dotyczyło to szczególnie sytuacji, w której spokrewnione rodziny zastępcze borykały się z podobnymi problemami jak rodzice dzieci.

Od 01.01.2012r. obowiązuje ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013r. poz. 135 z późniejszymi zmianami). Jej celem jest wprowadzenie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną je wychowująca jako odrębnego elementu w ramach polityki rodzinnej. Efektem podejmowanych działań w ramach systemu ma być zapewnienie rodzinie takiej pomocy, która wyeliminuje zagrożenie zabrania dziecka z rodziny. W obecnym stanie prawnym zadaniem własnym samorządu gminnego jest:

- zatrudnienie asystentów rodzinnych,
- tworzenie systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną,
- prowadzenie placówek wsparcia dziennego (w tym specjalistycznych),
- szkolenie pracowników służb społecznych w celu zdobycia umiejętności wczesnego diagnozowania sytuacji dziecka,
- udział w finansowaniu pobytu dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej po 01.01.2012r.

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą spoczywa na wszystkich jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Obowiązek ten realizowany powinien być we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami

oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

2. Zakres realizowanych zadań

Zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są realizowane zgodnie z zasadą pomocniczości. Stosując ustawę należy mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do:

- Wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania poza nią, w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka;
- Powrotu do rodziny;
- Utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami chyba, że sąd zakazał takich kontaktów;
- Stabilnego środowiska wychowawczego;
- Kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;
- Ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka;
- Informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości;
- Ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;
- Poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
- Dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia.

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. Zapewnienie wsparcia rodzinie w szczególności polega na:

- Analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu;
- Wzmocnieniu roli i funkcji rodziny;
- Rozwijaniu umiejętności opiekuńczo – wychowawczych rodziny;
- Podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny;
- Pomocy w integracji rodziny;
- Przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;
- Dążeniu do reintegracji rodziny

Wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego.
W przypadku gdy ośrodek pomocy społecznej poweźmie informację o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, pracownik socjalny przeprowadza wywiad środowiskowy i dokonuje analizy sytuacji rodziny. Jeżeli wynika z niej konieczność przydzielenia asystenta rodziny wnioskuje wówczas do kierownika ośrodka pomocy społecznej o jego przydzielenie.

3. Sytuacja rodzin korzystających z pomocy społecznej ze szczególnym uwzględnieniem rodzin, w których wychowują się dzieci

Z analizy danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowskich Górach za 2012 rok wynika, że ok. 7,13 % mieszkańców było beneficjentami Ośrodka. Przyczyny i nasilenie trudnych sytuacji życiowych rodzin pokazuje poniższa tabela.

Rodzaj problemu w rodzinie		**Liczba rodzin**		
		2010	**2011**	**2012**
Ubóstwo		809	752	753
Bezrobocie		814	680	733
Niepełnosprawność		465	442	440
Długotrwała choroba		500	559	530
Alkoholizm		153	62	69
Narkomania		5	5	4
Bezdomność		97	77	106
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych		**413**	**487**	**474**
w tym	rodziny niepełne	187	162	156
	rodziny wielodzietne	44	53	58
Potrzeba ochrony macierzyństwa		38	45	49
Przemoc w rodzinie		24	34	116
Trudności życiowe po opuszczeniu zakładu karnego		21	10	15
Sytuacja kryzysowa		11	1	7

Z powyższych danych wynika, że na terenie gminy jest wysoki odsetek rodzin wymagających długofalowego wsparcia w aspekcie opiekuńczo – wychowawczym.

Liczba dzieci w rodzinach beneficjentów pomocy społecznej kształtuje się następująco:

Ilość dzieci w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
1 dziecko	277	817
2 dzieci	228	893
3 dzieci	119	582
4 dzieci i więcej dzieci	75	482
Razem	**699**	**2774**

Niedostatek środków finansowych w rodzinach wychowujących dzieci powoduje deficyty w wypełnianiu funkcji edukacyjnej i socjalizacyjnej, co szczególnie dotyka najmłodszych i najsłabszych członków społeczności lokalnej, prowadząc do powstawania niepożądanych wzorców zachowań, utrwalanych w warunkach niesprzyjających prawidłowemu rozwojowi.

Na ryzyko trudności życiowych narażone są przede wszystkim **rodziny niepełne**. W większości przypadków są to samotne matki, wychowujące dzieci w różnym wieku.

Poniższa tabela przedstawia liczbę rodzin niepełnych korzystających z pomocy społecznej.

Ilość dzieci w rodzinie	Liczba rodzin niepełnych	Liczba osób w rodzinie
1	140	282
2	95	291
3	40	160
4 i więcej	32	200
Razem	**307**	**933**

Podstawową formą zabezpieczenia socjalnego dzieci było objęcie ich dożywianiem w ramach programu: Pomoc państwa w zakresie dożywiania. W 2012 roku z posiłków skorzystało 192 dzieci w wieku do 7-go roku życia oraz 599 uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej. MOPS w ramach świadczeń rodzinnych objął pomocą 3306 rodzin, w tym 1517 rodzin wychowujących dzieci uprawnionych do zasiłków rodzinnych

i przysługujących dodatków. Rodziny wielodzietne, wychowujące troje i więcej dzieci stanowiły ok. 20 % (298 rodzin).

4. Współpraca z asystentem rodziny w 2012 roku

W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Tarnowskich Górach w 2012 roku zatrudniono **3 asystentów rodziny**, którzy szczególną opieką otoczyli rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.

Wydatki na wynagrodzenia wraz z pochodnymi asystentów rodziny przedstawiają się następująco:

Wydatki na wynagrodzenia wraz z pochodnymi	86 924
Finansowane z budżetu gminy	71 299
Finansowane z innych źródeł	15 625

Rodziny objęte pracą asystentów są rodzinami z wieloma problemami. Oprócz niewydolności opiekuńczo - wychowawczej występuje w nich również alkoholizm, bezrobocie, trudności ekonomiczne, upośledzenie umysłowe, złe warunki lokalowe, choroby onkologiczne, przemoc wobec partnera i dzieci.

Współpraca z asystentem rodziny w 2012 roku przedstawia się następująco:

Liczba rodzin, które korzystały z usług asystenta rodziny	Ogółem		28
	w tym	zobowiązane przez sąd	2
Liczba rodzin objęta wsparciem asystenta rodziny	do 3 miesięcy		6
	powyżej 3 do 12 miesięcy		22
Liczba rodzin, z którymi asystent zakończył pracę	w tym	ze względu na osiągnięcie efektów	2
		ze względu na zaprzestanie współpracy	1
Rodziny, które korzystały z rodzin wspierających	1		

W okresie sprawozdawczym z usług asystenta rodziny skorzystało 28 rodzin, w tym 2 rodziny zobowiązane przez sąd, jedna rodzina objęta była pomocą rodziny wspierającej na czas pobytu matki w szpitalu. Przeciętny czas pracy z rodziną wynosił 5 miesięcy. Współpracę z asystentem rodziny zakończyły 3 rodziny. Średnio jeden asystent pracował z 9 rodzinami.

Od stycznia 2012 roku ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nałożyła na gminę obowiązek partycypowania w kosztach utrzymania dzieci w pieczy zastępczej. Koszty poniesione na utrzymanie dzieci w rodzinach zastępczych wyniosły 3 450,78 zł.

5. Metody pracy asystenta rodziny

Asystenci podejmując współpracę z rodziną rozpoznają poziom jej destrukcji i opierając się na metodyce podejścia skoncentrowanego na rozwiązaniach oraz dialogu motywującym wspierają rodziny do pozytywnych zmian, do wydobywania i pomnażania ich zasobów, zawsze zgodnie z dobrem rodziny i w zindywidualizowanym tempie realizacji działań. Asystent, jako osoba wspierająca, w czasie spotkań z rodziną motywuje, komplementuje, podnosi poczucie własnej wartości, wspiera, wzmacnia, modeluje, informuje, podejmuje działania wychowawcze, towarzyszy, podnosi umiejętności rozwiązywania problemów, pomaga w odreagowaniu, rozszerza kontakty, a czasami również narzuca wymagania, przydziela zadania, czyli używa całego wachlarza metod, dzięki którym rodzina ma szansę na reintegrację, a dzieci na wychowywanie się w atmosferze miłości, akceptacji i rozumienia ich potrzeb. Asystenci rodziny dokonują okresowej oceny sytuacji rodziny, którą przedstawiają w formie kwartalnych sprawozdań. Wynika z nich, iż zakres działań podejmowanych przez asystenta rodziny jest bardzo szeroki. Jednym z takich działań jest nawiązywanie współpracy z wszystkimi instytucjami związanymi z daną rodziną (np. pracownik socjalny, kurator, pedagog szkolny, wychowawca przedszkolny, dzielnicowy, koordynator pieczy zastępczej, zespół interdyscyplinarny itp.) i wytyczenie wspólnego kierunku działania. Spotkanie przedstawicieli odbywa się zazwyczaj w miejscu pracy któregoś z nich, gdzie po wysłuchaniu wszystkich opinii protokołuje się ustalone działania przypisane poszczególnym osobom wraz z wyznaczeniem terminu ich realizacji oraz terminu kolejnego spotkania. Takie zachowanie pokazuje rodzinie, że instytucje kontaktują się ze sobą i ściśle współdziałają, dając wyraz szczególnej troski o los rodziny.

Bardzo ważne w pracy asystenta rodziny jest budowanie prawidłowych postaw społecznych i rodzinnych, a tym samym pokazanie klientowi, że ma moc sprawczą i jest w stanie, przy niewielkiej pomocy samodzielnie rozwiązać większość swoich problemów i dlatego też pracę z rodziną rozpoczyna się od uregulowania spraw urzędowych. Pomaga w napisaniu pism sądowych, wypełnianiu wniosków urzędowych czy towarzyszy w czasie rozpraw, wizyt w urzędach, u potencjalnych pracodawców, lekarzy specjalistów.
Asystenci nawiązują kontakty z fundacjami, osobami prywatnymi, pośrednicząc w przekazywaniu mebli, sprzętu gospodarstwa domowego, odzieży, sprzętu sportowego.

6. Osiągnięte efekty

We wrześniu 2012 roku pozyskano darowiznę w wysokości 4 499,00 zł od darczyńców z Japonii, którą przeznaczono na ochronę interesów dzieci zagrożonych wykluczeniem z życia społecznego szkoły, przedszkola i rodziny. Udzielono pomocy dzieciom objętym asystenturą poprzez opłacenie wycieczek szkolnych, zajęć dodatkowych, zakup podręczników, biletów wstępu do parku wodnego, poprawę stanu uzębienia dziecka. To działanie, oprócz wspierania rodzin, ma również wymiar społeczny. Uwrażliwia ludzi na potrzeby innych, pokazuje, że pomaganie może być przyjemne, a na pewno jest wartościowe i niezmiernie potrzebne.
Dzięki współpracy z asystentem rodziny osiągnięto większość pozytywnych zmian w rodzinach. Te najbardziej efektywne, to między innymi powrót dziecka do rodziny biologicznej, podjęcie zatrudnienia, utrzymywanie abstynencji w rodzinach z problemem alkoholowym, pozyskanie świadczeń w ramach zasiłków rodzinnych i dodatków mieszkaniowych, remonty, doprowadzenie wody do mieszkania, zagospodarowanie pomieszczenia strychowego na kuchnię i łazienkę.
Towarzysząc klientowi podczas rozmów w urzędach udało się podjąć negocjacje w sprawie umorzenia zadłużenia mieszkaniowego, rozłożyć na raty zadłużenia, uzyskać przyłączenie prądu do mieszkania, a towarzysząc w przychodniach, ośrodkach terapeutycznych, klienci czując wsparcie chętniej zapisywali się na konsultacje psychiatryczne, pedagogiczne, terapie indywidualne i rodzinne.
Nawiązując ścisłą współpracę z poszczególnymi instytucjami, szczególnie z kuratorami i pedagogami szkolnymi, pojawiła się możliwość dokładnego, obiektywnego zdiagnozowania rodziny, którego efektem jest postanowienie Sądu o umieszczeniu trójki dzieci w placówce opiekuńczo – wychowawczej. Dzięki pomocy materialnej rodziny objęte asystenturą

wymieniły meble, kuchenkę gazową, pomalowały mieszkanie, otrzymały rowery, rolki, wyprawki szkolne dla dzieci, odzież, sprzęt gospodarstwa domowego i RTV.

7. Podsumowanie - kierunki działań

Działania profilaktyczne skierowane na rodziny wychowujące dzieci, a jednocześnie niewydolne wychowawczo, dotknięte przemocą, ubogie i zagrożone ubóstwem, przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych muszą być rozumiane jako interdyscyplinarne działania zakładające wsparcie ze strony wszystkich służb i instytucji pracujących na rzecz dziecka i rodziny. Mając powyższe na uwadze przyjęto **interdyscyplinarną formułę pracy**.

Rodziny wychowujące w wieku szkolnym, a zwłaszcza rodziny, które mają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w stosunku do swoich dzieci potrzebują pomocy w zakresie organizowania dzieciom czasu wolnego, pokonywania trudności szkolnych, zaburzeń zachowania itp. W związku z tym konieczny jest rozwój różnorodnych środowiskowych form dziennej opieki instytucjonalnej nad dziećmi w wieku szkolnym oraz instytucji wspierających rodziny w wychowaniu i kształceniu dzieci. Rolę tę mogą pełnić **placówki wsparcia dziennego** oraz **rodziny wspierające**.

Dotychczasowe doświadczenia wykazały, że praca asystentów rodziny przynosi oczekiwane efekty - przede wszystkim z uwagi na elastyczny, nienormowany czas pracy, dostosowany do rytmu życia rodziny i jej potrzeb. Mobilność i dyspozycyjność asystentów oraz zasada indywidualnej odpowiedzialności za wyniki pracy z rodziną przyczyniają się do osiągania pozytywnych rezultatów. Stąd potrzeba zwiększenia liczby zatrudnionych asystentów rodziny oraz przyjęcia odpowiedniego programu szkoleń w celu zapewnienia kompetentnej kadry.